

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (sedmo vijeće)

18. studenoga 2021.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Tržišno natjecanje – Zabranjeni sporazumi – Članak 101. stavci 1. i 3. UFEU-a – Vertikalni sporazumi – Ograničavanje ,s obzirom na cilj' ili ,s obzirom na učinak' – Izuzeće – Registracija moguće transakcije s krajnjim korisnikom od strane distributera – Odredba koja distributeru daje ,prednost pri ostvarenju prodajne transakcije' tijekom šest mjeseci od registracije – Iznimka – Prigovor korisnika – Nadležnost Suda – Potpuno unutarnja situacija – Nacionalno zakonodavstvo koje je u skladu s rješenjima utvrđenima pravom Unije”

U predmetu C-306/20,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Administratīvā apgabaltiesa (Okružni upravni sud, Latvija), odlukom od 4. lipnja 2020., koju je Sud zaprimio 9. srpnja 2020., u postupku

„Vasma Enterprise” SIA

protiv

Konkurences padome,

SUD (sedmo vijeće),

u sastavu: A. Arabadjiev (izvjestitelj), predsjednik prvog vijeća, u svojstvu predsjednika sedmog vijeća, T. von Danwitz i A. Kumin, suci,

nezavisni odvjetnik: G. Pitruzzella,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za „Visma Enterprise” SIA, Z. Norenberga,
- za Konkurences padome, V. Hitrovs,

* Jezik postupka: latvijski

- za latvijsku vladu, K. Pommere, V. Soņeca i L. Juškeviča, a zatim K. Pommere, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, N. Khan, P. Berghe i I. Naglis, a zatim N. Khan i P. Berghe, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 101. stavaka 1. i 3. UFEU-a te članka 2. i članka 4. točke (b) Uredbe Komisije (EU) br. 330/2010 od 20. travnja 2010. o primjeni članka 101. stavka 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađenih djelovanja (SL 2010., L 102, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 276.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između društva „Visma Enterprise” SIA (ranije „FMS Software” SIA i „FMS” SIA) i Konkurencesa padomea (Vijeće za tržišno natjecanje, Latvija) u vezi s odlukom potonjeg kojom se društvu Visma Enterprise izriče novčana kazna zbog povrede latvijskog prava tržišnog natjecanja koju je to društvo navodno počinilo.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Članak 2. stavak 1. Uredbe br. 330/2010 određuje:
„Na temelju članka 101. stavka 3. Ugovora i podložno odredbama ove Uredbe, članak 101. stavak 1. Ugovora se ne primjenjuje na vertikalne sporazume.
[...]”

Latvijsko pravo

- 4 Sukladno odredbama članka 11. stavka 1. Konkurences likumsa (Zakon o tržišnom natjecanju):
„Zabranjeni su i ništavi od svojeg zaključenja sporazumi među gospodarskim subjektima koji za cilj ili učinak imaju sprečavanje, ograničivanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na području Latvije, uključujući i sporazumi koji se odnose na:
 1. izravno ili neizravno određivanje cijena ili tarifa, bez obzira na njihov oblik, ili odredbe o njihovom određivanju, te razmjenu informacija o cijeni ili uvjetima prodaje;
 2. ograničavanje ili nadzor obujma proizvodnje ili prodaje, tržištâ, tehnološkog razvoja ili ulaganja;

3. podjelu tržišta s obzirom na područje, kupce, dobavljače ili druge uvjete;
 4. odredbe koje uvjetuju sklapanje, izmjenu ili raskid transakcije s trećom osobom prihvatanjem od strane te treće osobe obveza koje se, u skladu s trgovačkim običajima, ne primjenjuju na predmetnu transakciju;
 5. sudjelovanje ili nesudjelovanje u postupcima javne nabave ili dodjelama ugovora ili na odredbe o takvim radnjama (propuštanjima), osim ako su sudionici javno objavili svoju zajedničku ponudu i ako ta ponuda nema za cilj sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja;
 6. primjenu različitih uvjeta na istovjetne transakcije s trećim osobama koje za te treće osobe stvaraju nepovoljne uvjete u pogledu tržišnog natjecanja; i
 7. radnje (ili propuštanja) kojima se drugi gospodarski subjekt obvezuje napustiti određeno tržište ili koje sprečavaju dolazak drugog potencijalnog gospodarskog subjekta na određeno tržište.”
- 5 Članak 11. stavak 2. tog zakona priznaje valjanost sporazuma kojima se omogućuje poboljšanje proizvodnje ili prodaje robe ili gospodarski napredak i koji stoga koriste potrošačima, a zabrana predviđena stavkom 1. tog članka se na njih ne primjenjuje ako takvi sporazumi predmetnim subjektima ne nameću ograničenja koja nisu nužna za postizanje gore navedenih ciljeva i ako ne omogućuju uklanjanje tržišnog natjecanja sa znatnog dijela relevantnog tržišta.
- 6 Članak 11. stavak 4. navedenog zakona predviđa da Ministru kabinets (Vijeće ministara, Latvija) određuje sporazume između gospodarskih subjekata koji bitno ne ugrožavaju tržišno natjecanje i kriterije pod kojima sporazumi sklopljeni među gospodarskim subjektima nisu podvrgnuti zabranama iz stavka 1. tog članka.
- 7 Ministru kabineta noteikumi Nr.797 „Noteikumi par atsevišķu vertikālo vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam” (Uredba Vijeća ministara br. 797 o odredbama za izuzeće od primjene zabrane zabranjenih sporazuma, utvrđene člankom 11. stavkom 1. Zakona o tržišnom natjecanju, na određene vertikalne sporazume) od 29. rujna 2008. (u daljnjem tekstu: Uredba br. 797/2008), donesena na temelju članka 11. stavka 4. Zakona o tržišnom natjecanju, primjenjuje se na određene vrste vertikalnih sporazuma i predviđa izuzeća u tom pogledu.
- 8 Točka 8.2.1. Uredbe br. 797/2008 omogućuje, u iznimnim slučajevima, ograničavanje aktivne prodaje (djelovanje distributera u aktivnom istraživanju kupaca na neograničenom području ili u pogledu neograničenog broja kupaca), ali se njome zabranjuje ograničavanje pasivne prodaje (slučajevi u kojima se distributeru obraća kupac koji nije obuhvaćen područjem ili grupom korisnika rezerviranom isključivo za tog distributera).

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 9 Odlukom od 9. prosinca 2013. u vezi s primjenom članka 11. stavka 1. Zakona o tržišnom natjecanju na određene prakse društava FMS Software, „RGP” SIA, „Zemgales IT centrs” SIA, „PC Konsultants” SIA, „Guno M” SIA, „Suftserviss” SIA, „I. R. Finanses” SIA, FMS, „FOX” SIA (u

daljnjem tekstu: sporna odluka), Vijeće za tržišno natjecanje naložilo je društvima FMS Software i FMS zajedničko i solidarno plaćanje novčane kazne od 45 000 latvijskih latsa (LVL) (oko 64 000 eura).

- 10 U toj je odluci Vijeće za tržišno natjecanje utvrdilo da je društvo FMS Software, koje je nositelj autorskih prava na računovodstvenim računalnim programima Horizon i Horizon Start, s nekoliko distributera sklopilo sporazum o distribuciji navedenih računalnih programa koji je predviđao prednost u okviru postupka prodaje u korist određenih distributera, što je dovelo do ograničavanja tržišnog natjecanja između tih distributera. Društvo FMS preuzelo je jednu od gospodarskih djelatnosti društva FMS Software u okviru koje je bila utvrđena povreda prava tržišnog natjecanja.
- 11 Nakon što je ispitalo ugovore o suradnji sklopljene između društva FMS Software i njegovih distributera radi distribucije računovodstvenih računalnih programa Horizon i Horizon Start te presliku tipskog ugovora o suradnji između tog društva i navedenih distributera za 2011., Vijeće za tržišno natjecanje utvrdilo je da je u odredbi 4.1. potonjeg ugovora bilo predviđeno da na početku postupka prodaje s krajnjim korisnikom distributer mora registrirati moguću transakciju u bazi podataka koju je izradilo društvo FMS Software slanjem tipskog elektroničkog obrasca u kojem se navode određene informacije o tom korisniku. U skladu s tom odredbom, distributer koji je prvi koji je registrirao moguću transakciju s krajnjim korisnikom ostvaruje prednost pri provođenju prodajne transakcije, osim ako se taj korisnik tomu ne protivi. Navedenom odredbom također je bilo predviđeno da se ta prednost zadržava tijekom šest mjeseci od registracije moguće transakcije (u daljnjem tekstu: predmetni sporazum).
- 12 Vijeće za tržišno natjecanje smatralo je da stvaranje baze podataka o mogućim kupcima distributera društva FMS Software nije zabranjeno, ali pogodnost koja proizlazi iz „prednosti za prodajnu transakciju”, koja je dodijeljena distributeru koji je registrirao mogućeg kupca, otkriva postojanje regulacije odnosa među distributerima, tako da samo distributer koji je prvi obavijestio društvo FMS Software može u određenom razdoblju provesti postupak prodaje s tim kupcem, pod uvjetom da se taj kupac tomu ne protivi. Predmetni sporazum ima za cilj ograničiti tržišno natjecanje između distributera u okviru prodaje računovodstvenih računalnih programa Horizon i Horizon Start. Budući da se registracija odnosi na moguće kupce kojima predmetni proizvod još nije prodan, distributeri si ne mogu konkurirati kako bi ponudili računovodstvene računalne programe po povoljnijim uvjetima. Naime, time se ograničava korist koju kupci imaju od tržišnog natjecanja među distributerima, tako da je cilj dodjele prednosti predviđene predmetnim sporazumom, koja se može izjednačiti s podjelom tržišta ovisno o grupi korisnika, ograničiti tržišno natjecanje među distributerima računovodstvenih računalnih programa. Taj sporazum ima za cilj ograničiti tržišno natjecanje, pa stoga nije potrebno ispitati ni dokazati da ima ograničavajući učinak na njega niti podnijeti dokaz o njegovoj primjeni ili stvarnoj provedbi.
- 13 Osim toga, Vijeće za tržišno natjecanje smatralo je da predmetni sporazum nije izuzet od zabrane predviđene člankom 11. stavkom 1. Zakona o tržišnom natjecanju na temelju točke 8.2.1. Uredbe br. 797/2008 jer ograničava grupe korisnika kojima distributeri mogu prodavati računovodstvene računalne programe Horizon i Horizon Start.
- 14 Prema mišljenju Vijeća za tržišno natjecanje, tako utvrđena povreda trajala je više od pet godina te je prekinuta na inicijativu društva FMS Software. Osim toga, to tijelo smatralo je da nije primjereno niti nužno smatrati odgovornima za tu povredu druge stranke predmetnog sporazuma, odnosno distributere društva FMS Software, jer oni nisu aktivno sudjelovali u njegovu sklapanju i jer je njihova tržišna snaga u odnosu na to društvo bila zanemariva.

- 15 Društvo Visma Enterprise podnijelo je Administratīvā apgabaltiesi (Okružni upravni sud, Latvija) tužbu za poništenje sporne odluke ističući, među ostalim, da ona sadržava materijalne pogreške u pogledu ocjene predmetnog sporazuma, tumačenja njegova predmeta i tumačenja kriterija za ocjenu jesu li određeni vertikalni sporazumi izuzeti od zabrane zabranjenih sporazuma predviđene člankom 11. stavkom 1. Zakona o tržišnom natjecanju.
- 16 Društvo Visma Enterprise smatra da predmetni sporazum ne uklanja tržišno natjecanje među distributerima jer ih ne sprečava da svoje ponude podnesu već registriranom kupcu. Ne postoje nikakve okolnosti izvan tog sporazuma koje bi mogle otkriti zajednički cilj stranaka da raspodijele tržište s obzirom na grupe korisnika. Naime, distributeri nisu obaviješteni o rezervaciji kupaca.
- 17 Društvo Visma Enterprise također je istaknulo da je, kako bi se utvrdilo postojanje zabranjenog sporazuma, Vijeće za tržišno natjecanje moralo identificirati dva ili više počinitelja povrede. Isključenje odgovornosti distributera društva Visma Enterprise za utvrđenu povredu od strane tog tijela potvrđuje da nije došlo do povrede. Nadalje, na temelju činjenice da distributeri nisu bili aktivni prilikom sklapanja predmetnog sporazuma i da je njihova tržišna snaga u odnosu na društvo FMS Software bila zanemariva ne može se isključiti njihova odgovornost za povredu zabrane iz članka 11. stavka 1. Zakona o tržišnom natjecanju. Osim toga, na Vijeću za tržišno natjecanje je da najprije ocijeni jesu li uvjeti suradnje između društva FMS Software i njegovih distributera bili izuzeti, a tek nakon toga i je li članak 11. stavak 1. Zakona o tržišnom natjecanju primjenjiv.
- 18 Vijeće za tržišno natjecanje tvrdilo je da je cilj predmetnog sporazuma podjela kupaca među distributerima tijekom šest mjeseci od registracije i uklanjanje tržišnog natjecanja među njima. Svojim ciljem on nastoji ograničiti tržišno natjecanje, osobito s obzirom na to da društvo Visma Enterprise nije navelo nijedan razlog koji bi opravdao potrebu ograničenja prava distributera da nudi svoje usluge kupcu kojeg je rezervirao drugi distributer.
- 19 Presudom od 8. svibnja 2015., Administratīvā apgabaltiesa (Okružni upravni sud) djelomično je prihvatio tužbu društva Visma Enterprise te je poništio dio sporne odluke koji se odnosio na određivanje solidarnog plaćanja novčane kazne. Taj je sud naložio Vijeću za tržišno natjecanje da donese novi upravni akt radi izricanja novčane kazne društvu FMS Software i da iz izračuna novčane kazne isključi neto prihod društva FMS na temelju posljednje poslovne godine koja prethodi donošenju sporne odluke. U preostalom dijelu tužba je odbijena.
- 20 Društvo Visma Enterprise i Vijeće za tržišno natjecanje podnijeli su žalbe u kasacijskom postupku protiv te presude.
- 21 Presudom od 16. lipnja 2017., Senāta Administratīvo lietu departaments (Vrhovni sud, Upravni odjel, Latvija) ukinuo je presudu Administratīvā apgabaltiese (Okružni upravni sud) od 8. svibnja 2015. i vratio predmet tom sudu na ponovno odlučivanje.
- 22 Stranke iz glavnog postupka podnijele su dodatne podneske.
- 23 Društvo Visma Enterprise istaknulo je, među ostalim, da se prednost dodijeljena distributeru, koji je prvi put podnio svoj zahtjev, sastoji od pružanja podrške društvu Visma Enterprise u izradi ponude i tehničkih rješenja. Taj sporazum ne sadržava nikakvo obećanje društva Visma Enterprise u smislu da registracija jamči da drugi distributeri neće dati ponudu određenom kupcu ili da se društvo Visma Enterprise neće savjetovati s drugim distributerima u vezi s

određenim kupcem. Isto tako, sporazumom se ne predviđa nikakva mjera prisile ili kažnjavanja. Društvo Visma Enterprise nipošto ne sprečava ostale distributere da obavljaju prodajne transakcije s kupcima kojima je jedan od distributera društva Visma Enterprise već pružao usluge. Prema distributerima se postupa na temelju načela redoslijeda zaprimanja registracija, što jamči jednako postupanje. Osim toga, suradnja s pojedinačnim distributerom ne oduzima kupcu mogućnost da licenciju za računovodstveni računalni program za kasnije razdoblje kupi od drugog distributera. Ni društvo Visma Enterprise ni distributeri ne sprečavaju kupca da promijeni distributera. Kupac također može sklopiti ugovor s distributerom koji nije prvi koji ga je registrirao, što isključuje mogućnost podjele tržišta.

- 24 Predmetni sporazum potiče distributere na aktivno djelovanje u okviru distribucije računovodstvenih računalnih programa aktivnim vođenjem svojih prodajnih transakcija u tržišnom natjecanju jednih s drugima. To je nužno zbog posebnosti sektora i proizvoda o kojem je riječ te posebnosti da sustav distribucije podrazumijeva istodobno djelovanje više distributera koji imaju jednaku ulogu na tržištu. Cilj sustava registracije jest osigurati da isporuka proizvoda kupcu i usluge koje su mu isporučene budu učinkovite i kvalitetne te osigurati nadzor nad radom distributera, s obzirom na to da oni sami po sebi ne mogu shvatiti posebnosti usluga koje se pružaju kupcima.
- 25 Stoga registracija, jamčeći da društvo Visma Enterprise bude pravodobno informirano i omogućivši mu da ispravi praznine u poznavanju distributera, ima za cilj izbjeći narušavanje ugleda proizvoda ili da kupac dobije zavaravajući dojam u vezi s računalnim programom i njegovim funkcijama. Pružanje kvalitetne usluge od strane nadležnog distributera omogućilo bi uštedu sredstava društva Visma Enterprise.
- 26 Cilj predmetnog sporazuma je, dakle, potaknuti djelatnost distributera koji traže transakcije od društva Visma Enterprise kako bi ono moglo, uzimajući u obzir očekivane prihode te sektor djelatnosti i interese mogućih kupaca, planirati svoje prihode, identificirati moguće grupe korisnika, odlučiti o ulaganjima u razvoj svojeg proizvoda i korisniku odobriti proizvođačev popust na zahtjev distributera. Taj sporazum stoga ima legitiman cilj jer omogućuje organizaciju suradnje s distributerom, procjenu sukladnosti proizvoda s potrebama kupca, uspostavljanje poštenih načina suradnje s distributerima i racionalno korištenje resursa.
- 27 Vijeće za tržišno natjecanje odgovorilo je da društvo Visma Enterprise provodi koordiniranu raspodjelu kupaca među distributerima. Ne postoji racionalno i ekonomski opravdano objašnjenje za pokretanje postupka registracije čak i prije nego što je mogući kupac potvrdio svoju želju da započne koristiti računalni program koji je razvilo društvo Visma Enterprise. Do ocjene identifikacije mogućih kupaca i ulaganja potrebnog za razvoj proizvoda može doći samo kada je krajnji korisnik prihvatio početi upotrebljavati računalni program koji se stavlja na tržište.
- 28 Društvo Visma Enterprise ne kontrolira djelatnosti i ovlasti distributera u okviru preprodaje računalnog programa. To društvo provjerava znanja distributera prije započinjanja suradnje s njima te redovito organizira seminare za distributere kako bi poboljšali svoja znanja i razvili svoje sposobnosti. Izraz „osim ako se krajnji korisnik tomu ne protivi” iz predmetnog sporazuma nije relevantan za ocjenu standarda dokazivanja u području ograničavajućih učinaka na tržišno natjecanje. Ocjena vjerojatnog ponašanja kupca dovodi do ispitivanja je li sporna odredba stvarno provedena. Međutim, ne bi trebalo voditi računa o provedbi te odredbe, osim ako se ne želi postojanje ograničavanja tržišnog natjecanja učiniti ovisnim o izražavanju volje trećega.

- 29 Vijeće za tržišno natjecanje osim toga tvrdi da provedba predmetnog sporazuma ne uspostavlja ni sustav isključive distribucije ni sustav selektivne distribucije. Stoga nije potrebno ocijeniti postojanje mogućih ograničavanja pasivne prodaje.
- 30 Presudom od 13. rujna 2018., Administratīvā apgabaltiesa (Okružni upravni sud) odbio je tužbu proglasivši spornu odluku zakonitom i utemeljenom. Nakon što je ocijenio važnost uključivanja izraza „osim ako se krajnji korisnik tomu ne protivi” u predmetni sporazum, taj sud odbio je njegovu važnost jer je taj izraz formalne naravi i jer krajnji potrošač nije imao saznanja o sporazumu o podjeli grupa korisnika. Prema mišljenju navedenog suda, utvrđenje zabranjenog sporazuma ne može ovisiti o ponašanju kupaca, osim u slučaju horizontalnih sporazuma u kojima se postojanje zabranjenog sporazuma može utvrditi samo ako kupci kupuju proizvode po dotičnoj dogovorenoj cijeni.
- 31 Društvo Visma Enterprise podnijelo je protiv navedene presude žalbu u kasacijskom postupku.
- 32 Presudom od 26. studenoga 2019., Senāta Administratīvo lietu departaments (Vrhovni sud, Upravni odjel) ukinuo je presudu Administratīvā apgabaltiese (Okružni upravni sud) od 13. rujna 2018.
- 33 Senāta Administratīvo lietu departaments (Vrhovni sud, Upravni odjel) smatrao je da Administratīvā apgabaltiesa (Okružni upravni sud) nije pravilno ocijenio pravni i gospodarski kontekst predmetnog sporazuma. Priroda, doseg i granice tog sporazuma proizlaze iz odredbi o načinu njegove provedbe, koje su predvidjele stranke zabranjenog sporazuma, i to također obuhvaća način na koji će se mogući prigovori kupaca percipirati i utjecati na manevarski prostor prodavatelja. Osim toga, nije važno to što kupac zna za postojanje odredbe koja mu omogućuje protivljenje načelu prednosti distributera koji ga je prvi registrirao ili općenito sadržaju predmetnog sporazuma.
- 34 Suprotno tomu, važno je znati kako bi distributeri trebali djelovati u okviru postupka prodaje ako zaprime takve prigovore. To bi se pitanje moglo pojasniti vodeći istovremeno računa o tekstu tog sporazuma i njegovoj provedbi. Potreba da se ta odredba ocijeni kao da odražava sadržaj predmetnog sporazuma ne može se izjednačiti s dokazom o njezinoj stvarnoj provedbi kao preduvjetom za utvrđivanje povrede. Potrebno je ocijeniti sadržaj sporazuma i s obzirom na njegov tekst i s obzirom na dokaze koje su podnijele stranke u postupku, a koji mogu upućivati na stvarnu narav sporazuma.
- 35 Sud koji je uputio zahtjev napominje da je u glavnom postupku nesporno da predmetni sporazum ne može utjecati na trgovinu među državama članicama. Prema tome, ovaj spor treba riješiti primjenom latvijskog prava, odnosno Zakona o tržišnom natjecanju i Uredbe br. 797/2008.
- 36 Međutim, osobito u presudi od 14. ožujka 2013., Allianz Hungária Biztosító i dr., (C-32/11, EU:C:2013:160), Sud se već proglasio nadležnim za odlučivanje o zahtjevima za prethodnu odluku koji su se odnosili na odredbe prava Unije u situacijama u kojima činjenično stanje nije ulazilo u područje izravne primjene prava Unije, ali u kojima su te odredbe postale primjenjive na temelju nacionalnog zakonodavstva, koje je za potpuno unutarnje situacije usvojilo rješenja istovjetna onima predviđenima pravom Unije. Naime, u takvim slučajevima postoji nepobitan interes Europske unije da se – radi izbjegavanja razlika u budućim tumačenjima – odredbe ili pojmovi iz prava Unije ujednačeno tumače, bez obzira na uvjete u kojima se trebaju primijeniti.

- 37 Osim toga, iz sudske prakse Senāta Administratīvo lietu departamenta (Vrhovni sud, Upravni odjel) proizlazi da, što se tiče vjerojatnih učinaka sporazumâ na tržišno natjecanje, članak 101. stavak 1. UFEU-a i članak 11. stavak 1. Zakona o tržišnom natjecanju uspostavljaju isti pravni okvir. To znači da primjena članka 11. stavka 1. Zakona o tržišnom natjecanju ne bi trebala biti različita od primjene članka 101. stavka 1. UFEU-a. Bitno je izbjeći da se u Latviji prihvate kriteriji za ocjenjivanje koji se razlikuju od onih predviđenih pravom Unije za utvrđivanje postojanja zabranjenih vertikalnih sporazuma. Pravna sigurnost koju bi osigurala predvidljiva institucionalna i sudska praksa u skladu je s općim načelima prava – kako Republike Latvije, tako i Unije.
- 38 Osim toga, bitno drukčiji pristup u pogledu utvrđivanja povreda prava tržišnog natjecanja može biti izvor razlika među državama članicama koje bi mogle spriječiti funkcioniranje unutarnjeg tržišta.
- 39 U glavnom predmetu važno je utvrditi je li – u slučaju sporazuma kojim se predviđa da će se distributeru koji je prvi registrirao transakciju dodijeliti, tijekom šest mjeseci od registracije, prednost u ostvarenju postupka prodaje s dotičnim krajnjim korisnikom, osim ako se potonji tomu ne protivi – narav sporazuma sama po sebi dovoljna za zaključak da je riječ o sporazumu čiji je cilj sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja.
- 40 U tim je okolnostima Administratīvā apgabaltiesa (Okružni upravni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
- „1. Može li se sporazum između proizvođača i više distributera o kojem je riječ u ovom predmetu [a na temelju kojeg, tijekom razdoblja od šest mjeseci od registracije moguće transakcije, distributer koji je tu transakciju ranije registrirao ima prednost u provedbi postupka prodaje s dotičnim krajnjim korisnikom, osim ako se on tomu ne protivi] smatrati, u skladu s pravilnim tumačenjem UFEU-a, sporazumom između poduzetnika koji ima za cilj sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja u smislu članka 101. stavka 1. [UFEU-a]?
 2. Sadržava li sporazum između proizvođača i više distributera o kojem je riječ u ovom predmetu, koji se tumači u skladu s odredbama [UFEU-a], naznake na temelju kojih se može ocijeniti da takav sporazum nije izuzet iz opće zabrane zabranjenih sporazuma?
 3. Može li se smatrati da sporazum između proizvođača i više distributera o kojem je riječ u ovom predmetu, koji se tumači u skladu s odredbama [UFEU-a], čini izuzeće? Primjenjuje li se izuzeće kojim se omogućuje sklapanje vertikalnih sporazuma koji dovode do ograničavanja aktivne prodaje na određenom području ili grupi korisnika rezerviranoj isključivo za dobavljača, odnosno na području ili korisnicima koje je dobavljač dodijelio drugom kupcu, ako takvo ograničenje ne ograničava prodaju kupčevih korisnika i ako tržišni udio dobavljača nije veći od 30 %, samo na sustave isključive distribucije?
 4. Može li nezakonito postupanje samo jednog gospodarskog subjekta biti jedini element sporazuma između proizvođača i više distributera o kojem je riječ u ovom predmetu, koji se tumači u skladu s odredbama [UFEU-a]? Mogu li se u okolnostima ovog predmeta, koje se tumače u skladu s odredbama [UFEU-a], utvrditi naznake o sudjelovanju samo jednog gospodarskog subjekta u zabranjenom sporazumu?

5. Mogu li se u okolnostima ovog predmeta, koje se tumače u skladu s odredbama [UFEU-a], utvrditi naznake o ograničavanju (narušavanju) tržišnog natjecanja u okviru sustava distribucije, o prednosti u korist [društva Visma Enterprise] ili pak o negativnom učinku na tržišno natjecanje?
6. U okolnostima ovog predmeta, koje se tumače u skladu s odredbama [UFEU-a], ako tržišni udio distribucijske mreže nije veći od 30 % ([društvo Visma Enterprise] je proizvođač, zbog čega njegov tržišni udio uključuje i prihode od prodaje njegovih distributera), mogu li se utvrditi naznake o negativnim učincima na tržišno natjecanje u sustavu distribucije i/ili izvan njega i primjenjuje li se na taj sporazum zabrana zabranjenih sporazuma?
7. U skladu s člankom 101. stavkom 3. [UFEU-a] i člankom 2. Uredbe br. 330/2010 [u vezi] s njezinim člankom 4. točkom (b):
 - Primjenjuje li se izuzeće na sustav distribucije u skladu s kojim (i.) sam distributer (trgovac) odabire mogućeg korisnika s kojim će surađivati; (ii.) dobavljač na temelju objektivnih, općepoznatih i provjerljivih kriterija nije prethodno odredio konkretnu grupu korisnika kojima će svaki distributer pružati svoje usluge; (iii.) dobavljač, na zahtjev distributera (trgovca), rezervira moguće korisnike za tog distributera; (iv.) ostali distributeri ne znaju za rezervaciju mogućeg korisnika ili o tome nisu prethodno obaviješteni; ili na temelju kojeg je (v.) jedini kriterij za rezervaciju mogućeg korisnika, a time i za određivanje sustava isključive distribucije u korist konkretnog distributera, njegov zahtjev, a ne odluka dobavljača; odnosno u skladu s kojim (vi.) rezervacija vrijedi šest (6) mjeseci od registracije moguće transakcije (nakon čega isključiva distribucija prestaje važiti)?;
 - Može li se smatrati da pasivna prodaja nije ograničena ako sporazum sklopljen između dobavljača i distributera uključuje uvjet da se kupac (krajnji korisnik) može usprotiviti njegovoj rezervaciji, ali o tom uvjetu nije bio obaviješten? Može li ponašanje kupca (krajnjeg korisnika) (opravdano) utjecati na uvjete sporazuma između dobavljača i distributera?”

Nadležnost Suda

41. Sud koji je uputio zahtjev ističe da se predmetni sporazum odnosi na potpuno unutarnju situaciju i da ne utječe na trgovinu između država članica. Posljedično, prema mišljenju tog suda, spor treba riješiti primjenom latvijskog prava. Međutim, navedeni sud pojašnjava da se, prema sudskoj praksi Vrhovnog suda Latvije, člankom 101. stavkom 1. UFEU-a i člankom 11. stavkom 1. Zakona o tržišnom natjecanju uspostavlja isti pravni okvir u pogledu vjerojatnih učinaka sporazuma na tržišno natjecanje te se primjena tih dviju odredbi ne bi trebala razlikovati. Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, bitno je izbjeći da se u Latviji prihvate kriteriji za utvrđivanje postojanja zabranjenih vertikalnih sporazuma koji se razlikuju od onih predviđenih pravilima tržišnog natjecanja Unije.
42. Prema ustaljenoj sudskoj praksi, u okviru suradnje između Suda i nacionalnih sudova koja je određena člankom 267. UFEU-a, isključivo je na nacionalnom sudu pred kojim se vodi postupak i koji mora preuzeti odgovornost za sudsku odluku koja će biti donesena da, uvažavajući posebnosti predmeta, ocijeni kako nužnost prethodne odluke za donošenje svoje presude, tako i relevantnost pitanja koja postavlja Sudu. Slijedom navedenog, ako se postavljena pitanja odnose na tumačenje

prava Unije, Sud načelno mora donijeti odluku (presude od 18. listopada 1990., Dzodzi, C-297/88 i C-197/89, EU:C:1990:360, t. 34. i 35., te od 10. prosinca 2020., J & S Service, C-620/19, EU:C:2020:1011, t. 31. i navedena sudska praksa).

- 43 Međutim, prema ustaljenoj sudskoj praksi, Sud mora ispitati i okolnosti u kojima mu je nacionalni sud uputio predmet, kako bi provjerio je li nadležan za odlučivanje (presuda od 10. prosinca 2020., J & S Service, C-620/19, EU:C:2020:1011, t. 32. i navedena sudska praksa).
- 44 U tom pogledu treba podsjetiti na to da se Sud u više navrata proglasio nadležnim za odlučivanje o zahtjevima za prethodnu odluku koji su se odnosili na odredbe prava Unije u situacijama u kojima se činjenično stanje glavnog predmeta nalazilo izvan područja izravne primjene tog prava, ali u kojima su spomenute odredbe bile primjenjive na temelju nacionalnog zakonodavstva, koje je za potpuno unutarnje situacije usvojilo rješenja istovjetna onima predviđenima pravom Unije (presuda od 21. srpnja 2016., VM Remonts i dr., C-542/14, EU:C:2016:578, t. 17. i navedena sudska praksa).
- 45 Takva nadležnost opravdana je očitim interesom pravnog poretka Unije da se, radi izbjegavanja budućih razlika u tumačenju, odredbe preuzete iz prava Unije tumače ujednačeno (vidjeti u tom smislu presude od 18. listopada 1990., Dzodzi, C-297/88 i C-197/89, EU:C:1990:360, t. 37. i od 10. prosinca 2020., J & S Service, C-620/19, EU:C:2020:1011, t. 34. i navedenu sudska praksu).
- 46 U ovom slučaju, iz odluke kojom se upućuje zahtjev u biti proizlazi da se člankom 11. stavkom 1. Zakona o tržišnom natjecanju predviđa pravni okvir koji je jednak pravnom okviru predviđenom člankom 101. stavkom 1. UFEU-a, te da se navedeni članak 11. stavak 1. tumači na isti način kao i članak 101. stavak 1. UFEU-a.
- 47 Osim toga, zbog te okolnosti Sud se već proglasio nadležnim za odlučivanje o zahtjevima za prethodnu odluku koji se odnose na tumačenje članka 101. stavka 1. UFEU-a u potpuno unutarnjim situacijama koje ne utječu na trgovinu među državama članicama u kojima se primjenjivao članak 11. stavak 1. Zakona o tržišnom natjecanju (vidjeti u tom smislu presude od 26. studenoga 2015., Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, t. 11. do 14., te od 21. srpnja 2016., VM Remonts i dr., C-542/14, EU:C:2016:578, t. 16. do 19.).
- 48 U tim okolnostima valja zaključiti to da je Sud nadležan odgovoriti na postavljena pitanja u dijelu u kojem se odnose na tumačenje članka 101. stavka 1. UFEU-a i članka 101. stavka 3. UFEU-a, čiji je bitni sadržaj preuzet u članku 11. stavku 2. Zakona o tržišnom natjecanju.
- 49 S druge strane, nije utvrđena nadležnost Suda, na temelju sudske prakse navedene u točki 44. ove presude, za davanje odgovora na postavljena pitanja u dijelu u kojem se odnose na tumačenje Uredbe br. 330/2010. Naime, iz članka 2. stavka 1. te uredbe proizlazi da je njezin cilj utvrditi uvjete pod kojima se članak 101. stavak 1. UFEU-a, u skladu s člankom 101. stavkom 3. UFEU-a, ne primjenjuje na vertikalne sporazume. Međutim, iz odluke kojom se upućuje zahtjev ne proizlazi da je latvijsko zakonodavstvo učinilo rješenja iz Uredbe br. 330/2010 primjenjivima na situacije poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, koje nisu obuhvaćene područjem primjene članka 101. UFEU-a, a samim time ni područjem primjene navedene uredbe.

O prethodnim pitanjima

Prvo, peto i šesto pitanje

- 50 Svojim prvim, petim i šestim pitanjem, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 101. stavak 1. UFEU-a tumačiti na način da se sporazum sklopljen između dobavljača i distributera na temelju kojeg distributer koji je prvi registrirao moguću transakciju s krajnjim korisnikom ostvaruje, tijekom šest mjeseci od registracije te transakcije, „prednost pri ostvarenju prodajne transakcije”, osim ako se taj korisnik tomu ne protivi, može kvalificirati kao „sporazum čiji je cilj” ili „učinak” sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja u smislu te odredbe.
- 51 U tom pogledu valja podsjetiti na to da je u okviru postupka iz članka 267. UFEU-a, koji se temelji na jasnom razdvajanju funkcija između nacionalnih sudova i Suda, uloga Suda ograničena na tumačenje odredaba prava Unije o kojima mu je upućeno pitanje, u ovom slučaju članka 101. stavka 1. UFEU-a. Stoga nije na Sudu, nego na sudu koji je uputio zahtjev da u konačnici ocijeni ima li predmetni sporazum za cilj ograničenje tržišnog natjecanja, uzimajući u obzir sve relevantne elemente koji obilježavaju situaciju u glavnom postupku i ekonomski i pravni kontekst u kojem se ona nalazi (vidjeti u tom smislu presude od 14. ožujka 2013., Allianz Hungária Biztosító i dr., C-32/11, EU:C:2013:160, t. 29., te od 2. travnja 2020., Budapest Bank i dr., C-228/18, EU:C:2020:265, t. 59.).
- 52 Međutim, odlučujući u prethodnom postupku Sud može, na temelju elemenata iz spisa kojim raspolaže, sudu koji je uputio zahtjev dati pojašnjenja koja ga usmjeravaju u njegovu tumačenje kako bi potonji mogao riješiti spor (vidjeti u tom smislu presudu od 2. travnja 2020., Budapest Bank i dr., C-228/18, EU:C:2020:265, t. 48. i navedenu sudsku praksu).
- 53 Na temelju članka 101. stavka 1. UFEU-a nespojivi su s unutarnjim tržištem i zabranjeni svi sporazumi među poduzetnicima, odluke udruženja poduzetnika i usklađena djelovanja koji bi mogli utjecati na trgovinu među državama članicama i koji imaju za cilj ili učinak sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu.
- 54 Da bi bio obuhvaćen tom zabranom, sporazum mora imati „za cilj ili učinak” sprečavanje, ograničavanje ili osjetno narušavanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu (vidjeti u tom smislu presude od 13. prosinca 2012., Expedia, C-226/11, EU:C:2012:795, t. 16., 17. i 20. i navedenu sudsku praksu, te od 30. siječnja 2020., Generics (UK) i dr., C-307/18, EU:C:2020:52, t. 31.).
- 55 Sukladno ustaljenoj sudskoj praksi Suda od presude od 30. lipnja 1966., LTM (56/65, EU:C:1966:38), alternativnost te pretpostavke, naglašena veznikom „ili”, dovodi ponajprije do nužnosti razmatranja samog cilja sporazuma (vidjeti u tom smislu presudu od 2. travnja 2020., Budapest Bank i dr., C-228/18, EU:C:2020:265, t. 33. i navedenu sudsku praksu).
- 56 Proizlazi da se tom odredbom, kako je tumači Sud, pravi jasna razlika između pojma „ograničenja s obzirom na cilj” i „ograničenja s obzirom na posljedicu”, pri čemu svaki podliježe različitim pravilima o dokazivanju (presuda od 30. siječnja 2020., Generics (UK) i dr., C-307/18, EU:C:2020:52, t. 63.).

- 57 Naime, iz sudske prakse Suda proizlazi da su određeni oblici usklađenog djelovanja među poduzetnicima dovoljno štetni za tržišno natjecanje kako bi se kvalificirali „ograničenjem s obzirom na cilj”, tako da ispitivanje njihovih učinaka nije nužno. Ta sudska praksa polazi od činjenice da se određeni oblici usklađenog djelovanja između poduzetnika mogu smatrati po samoj svojoj naravi štetnima za dobro funkcioniranje tržišnog natjecanja (presuda od 2. travnja 2020., Budapest Bank i dr., C-228/18, EU:C:2020:265, t. 35. i navedena sudska praksa).
- 58 Tako glede sporazuma okvalificiranih kao „ograničenja s obzirom na cilj” ne treba istraživati niti *a fortiori* dokazivati da imaju učinak na tržišno natjecanje kako bi ih se okvalificiralo kao „ograničenje tržišnog natjecanja” u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a, jer iskustvo pokazuje da takvi sporazumi uzrokuju smanjenje proizvodnje i povećanje cijena, što dovodi do loše raspodjele sredstava, osobito na štetu potrošača (vidjeti u tom smislu presudu od 30. siječnja 2020., Generics (UK) i dr., C-307/18, EU:C:2020:52, t. 64. i navedenu sudsku praksu). Kako bi sporazum imao protutržišni cilj, dovoljno je dakle da konkretno može spriječiti, ograničiti ili narušiti tržišno natjecanje na unutarnjem tržištu (vidjeti u tom smislu presudu od 14. ožujka 2013., Allianz Hungária Biztosító i dr., C-32/11, EU:C:2013:160, t. 38.).
- 59 Temeljni pravni kriterij za određivanje sadržava li sporazum ograničenje tržišnog natjecanja „prema cilju” je dakle utvrđenje da takav sporazum sam po sebi predstavlja dovoljan stupanj štetnosti u odnosu na tržišno natjecanje kako bi se smatralo da nije potrebno istraživati njegove učinke (presuda od 2. travnja 2020., Budapest Bank i dr., C-228/18, EU:C:2020:265, t. 37. i navedena sudska praksa).
- 60 Osim toga, pojam „ograničavanje tržišnog natjecanja s obzirom na cilj” treba tumačiti usko. Naime, taj pojam može se primijeniti samo na određene vrste koordinacije između poduzetnika koje pokazuju dovoljan stupanj štetnosti za tržišno natjecanje da se može smatrati da ispitivanje njihovih učinaka nije potrebno (vidjeti u tom smislu presudu od 2. travnja 2020., Budapest Bank i dr., C-228/18, EU:C:2020:265, t. 54. i navedenu sudsku praksu).
- 61 Međutim, okolnost da sporazum predstavlja vertikalni sporazum ne isključuje mogućnost da taj sporazum sadržava ograničenje tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj”. Naime, iako su vertikalni sporazumi po svojoj prirodi često manje štetni za tržišno natjecanje nego horizontalni sporazumi, u određenim okolnostima oni ipak mogu sadržavati osobito visok ograničavajući potencijal (vidjeti u tom smislu presude od 14. ožujka 2013., Allianz Hungária Biztosító i dr., C-32/11, EU:C:2013:160, t. 43., i od 26. studenoga 2015., Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, t. 21.).
- 62 Kako bi se procijenilo sadržava li neki sporazum među poduzetnicima ili odluka udruženja poduzetnika dovoljan stupanj štetnosti za tržišno natjecanje da bi bili smatrani ograničenjem tržišnog natjecanja „prema cilju” u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a, valja uzeti u obzir sadržaj njegovih odredbi, ciljeve koje želi postići te ekonomski i pravni kontekst. U okviru procjene navedenog konteksta valja također uzeti u obzir narav obuhvaćene robe i usluga, kao i stvarne uvjete funkcioniranja i strukture jednog ili više tržišta u pitanju (presuda od 2. travnja 2020., Budapest Bank i dr., C-228/18, EU:C:2020:265, t. 51. i navedena sudska praksa).
- 63 Činjenica da se smatra da mjera ima legitiman cilj ne isključuje to da se – s obzirom na postojanje drugog cilja koji se njome nastoji postići i koji se, u pogledu te mjere, treba smatrati nelegitimnim, uzimajući u obzir sadržaj odredaba te mjere i njezin kontekst – za navedenu mjeru može smatrati da joj je cilj ograničavanje tržišnog natjecanja (vidjeti u tom smislu presudu od 2. travnja 2020., Budapest Bank i dr., C-228/18, EU:C:2020:265, t. 52. i navedenu sudsku praksu).

- 64 Najprije, kad je riječ o sadržaju predmetnog sporazuma, iz odluke kojom se upućuje zahtjev proizlazi to da se odredbom 4.1. tipskog ugovora o suradnji koji su sklopili društvo Visma Enterprise i njegovi distributeri predviđa da distributer koji je prvi registrirao moguću transakciju s krajnjim korisnikom, tijekom šest mjeseci od registracije moguće transakcije, ima „prednost pri ostvarenju prodajne transakcije”, osim ako se taj korisnik tomu protivi.
- 65 U tom pogledu valja istaknuti da iz teksta navedene odredbe, kako je preuzeta u odluci kojom se upućuje zahtjev, nije vidljivo od čega se ta prednost sastoji. Vijeće za tržišno natjecanje u spornoj je odluci smatralo da samo distributer koji je prvi registrirao mogućeg kupca može provesti prodajnu transakciju s njim, što je društvo Visma Enterprise osporilo.
- 66 Kao što je Europska komisija istaknula u svojim pisanim očitovanjima podnesenima Sudu, ista odredba sama po sebi izričito ne zabranjuje distributerima društva Visma Enterprisea da se aktivno obraćaju mogućem kupcu ili da odgovore na zahtjeve tog kupca. Stoga je na sudu koji je uputio zahtjev da utvrdi točan sadržaj predmetnog sporazuma.
- 67 Nadalje, valja istaknuti da se stranke u glavnom postupku također ne slažu oko cilja tog sporazuma, s obzirom na to da je društvo Visma Enterprise istaknulo da je njegov cilj organizirati suradnju s distributerima, ocijeniti sukladnost proizvoda s potrebama kupca, uspostaviti poštene načine suradnje s distributerima i racionalno upotrebljavati resurse.
- 68 U skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 51. ove presude, na sudu koji je uputio zahtjev je da ocijeni ciljeve predmetnog sporazuma.
- 69 U tom pogledu valja podsjetiti na to da, iako namjera stranaka nije element koji je potreban za određivanje ograničavajućeg karaktera sporazuma među poduzetnicima, ništa na brani tijelima nadležnima za zaštitu tržišnog natjecanja ili nacionalnim sudovima i sudovima Unije da je uzmu u obzir (presuda od 2. travnja 2020., Budapest Bank i dr., C-228/18, EU:C:2020:265, t. 53. i navedena sudska praksa).
- 70 Naposljetku, na sudu koji je uputio zahtjev je da ispita ekonomski i pravni kontekst predmetnog sporazuma.
- 71 U slučaju da se taj sporazum ne bi mogao kvalificirati kao „ograničenje s obzirom na cilj”, sud koji je uputio zahtjev morao bi ispitati njegove učinke, a da bi ga se moglo kvalificirati kao „ograničenje tržišnog natjecanja” u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a, morao bi utvrditi ispunjenje svih elemenata koji dokazuju da je tržišno natjecanje u praksi bilo spriječeno, ograničeno ili osjetno narušeno (vidjeti u tom smislu presudu od 2. travnja 2020., Budapest Bank i dr., C-228/18, EU:C:2020:265, t. 38. i navedenu sudsku praksu).
- 72 U tu svrhu valja uzeti u obzir konkretan okvir čiji je sporazum dio, a osobito ekonomski i pravni kontekst u kojem djeluju dotični poduzetnici, prirodu obuhvaćenih dobara ili usluga, kao i stvarne uvjete funkcioniranja i strukture predmetnog ili predmetnih tržišta (presuda od 30. siječnja 2020., Generics (UK) i dr., C-307/18, EU:C:2020:52, t. 116. i navedena sudska praksa).
- 73 U skladu s ustaljenom sudskom praksom, učinci koji ograničavaju tržišno natjecanje mogu biti kako stvarni tako i potencijalni, ali u svakom slučaju moraju biti dovoljno osjetni (presuda od 30. siječnja 2020., Generics (UK) i dr., C-307/18, EU:C:2020:52, t. 117. i navedena sudska praksa).

- 74 Radi ocjene učinaka sporazuma s obzirom na članak 101. UFEU-a, valja ispitati tržišno natjecanje u stvarnom okviru u kojem bi se odvijalo da predmetni sporazum ne postoji (vidjeti u tom smislu presudu od 30. siječnja 2020., Generics (UK) i dr., C-307/18, EU:C:2020:52, t. 118. i navedenu sudsku praksu).
- 75 U tu svrhu valja osobito uzeti u obzir narav i ograničenu ili neograničenu količinu proizvoda obuhvaćenih sporazumom, položaj i važnost stranaka na tržištu predmetnih proizvoda, izoliran karakter tog sporazuma ili, naprotiv, njegovo mjesto u skupu sporazuma. U tom pogledu, postojanje sličnih sporazuma, iako nije nužno odlučujuće, jest okolnost koja, zajedno s drugima, može činiti pravni i ekonomski kontekst u kojem treba ocijeniti navedeni sporazum (vidjeti u tom smislu presudu od 11. prosinca 1980., L'Oréal, 31/80, EU:C:1980:289, t. 19.).
- 76 Cilj je utvrđivanja hipotetskog scenarija utvrditi stvarne mogućnosti ponašanja gospodarskih subjekata u slučaju nepostojanja predmetnog sporazuma i na taj način utvrditi vjerojatno funkcioniranje tržišta kao i njegovu strukturu u slučaju da taj sporazum nije sklopljen (vidjeti u tom smislu presudu od 30. siječnja 2020., Generics (UK) i dr., C-307/18, EU:C:2020:52, t. 120.).
- 77 Na nacionalnom je sudu da na temelju svih relevantnih podataka utvrdi ispunjava li predmetni sporazum, u stvarnosti, uvjete za primjenu zabrane iz članka 101. stavka 1. UFEU-a (presuda od 11. prosinca 1980., L'Oréal, 31/80, EU:C:1980:289, t. 20.).
- 78 Osim toga, kao što je to u biti tvrdila Komisija, vertikalni sporazumi u načelu mogu biti manje štetni za tržišno natjecanje nego horizontalni sporazumi. Stoga je ograničenje tržišnog natjecanja među distributerima iste robne marke (*intra-brand competition*) načelno problematično samo kada je stvarno tržišno natjecanje između različitih robnih marki na predmetnom tržištu (*inter-brand competition*) oslabljeno (vidjeti, po analogiji, presudu od 25. listopada 1977., Metro SB-Großmärkte/Komisija, 26/76, EU:C:1977:167, t. 22.).
- 79 Iz prethodnih razmatranja proizlazi to da je na sudu koji je uputio zahtjev da utvrdi, među ostalim, obilježja predmetnog tržišta i položaj stranaka na tom tržištu.
- 80 U tom pogledu, iz teksta prethodnih pitanja proizlazi da tržišni udio društva Visma Enterprise ne prelazi 30 %. Tu okolnost treba uzeti u obzir, zajedno s drugim elementima, kako bi se utvrdila struktura predmetnog tržišta, uključujući položaj društva Visma Enterprise na njemu, što može biti obuhvaćeno gospodarskim kontekstom u kojem treba ocijeniti predmetni sporazum.
- 81 Sud koji je uputio zahtjev morat će zatim ispitati učinke „rezervacije” mogućeg kupca od strane distributera na tržišno natjecanje, osobito s obzirom na okolnost – koja se čini, s obzirom na tekst prethodnih pitanja, dokazanom – da distributeri nisu unaprijed obaviješteni o „rezervaciji” mogućeg kupca i da krajnji kupac nije obaviješten o mogućnosti protivljenja toj rezervaciji kao ni o njezinu trajanju.
- 82 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na prvo, peto i šesto pitanje valja odgovoriti da članak 101. stavak 1. UFEU-a treba tumačiti na način da se sporazum sklopljen između dobavljača i distributera na temelju kojeg distributer koji je prvi registrirao moguću transakciju s krajnjim korisnikom ostvaruje, tijekom šest mjeseci od registracije te transakcije, „prednost pri ostvarenju prodajne transakcije”, osim ako se taj korisnik tomu ne protivi, ne može kvalificirati kao „sporazum čiji je cilj” sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja u smislu te odredbe, osim ako se taj sporazum, s obzirom na njegov tekst, na njegove ciljeve i na njegov kontekst, može smatrati dovoljno štetnim za tržišno natjecanje kako bi ga se takvim kvalificiralo.

U slučaju da takav sporazum ne predstavlja ograničenje tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj” u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a, nacionalni sud treba ispitati može li se smatrati da, s obzirom na sve relevantne okolnosti glavnog predmeta, osobito ekonomski i pravni kontekst u kojem djeluju predmetni poduzetnici, narav obuhvaćene robe ili usluga, kao i stvarne uvjete funkcioniranja i strukture predmetnog tržišta, taj sporazum dovoljno osjetljivo ograničava tržišno natjecanje zbog svojih stvarnih ili mogućih učinaka.

Drugo, treće i sedmo pitanje

- 83 Svojim drugim, trećim i sedmim pitanjem, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 101. stavak 3. UFEU-a tumačiti na način da sporazum sklopljen između dobavljača i distributera na temelju kojeg distributer koji je prvi registrirao moguću transakciju s krajnjim korisnikom ostvaruje, tijekom šest mjeseci od registracije te transakcije, „prednost pri ostvarenju prodajne transakcije”, osim ako se taj korisnik tomu ne protivi, može, u slučaju da predstavlja sporazum koji ima „za cilj” ili „za učinak” sprečavanje, ograničivanje ili narušavanje tržišnog natjecanja u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a, biti obuhvaćen izuzećem na temelju stavka 3. tog članka.
- 84 U tom pogledu treba podsjetiti na to da svaki sporazum koji se pokaže suprotnim odredbama članka 101. stavka 1. UFEU-a može na temelju stavka 3. tog članka biti izuzet iz primjene, ali jedino ako udovoljava u njemu navedenim kumulativnim uvjetima, uključujući i uvjet da doprinosi poboljšanju proizvodnje ili distribucije proizvoda ili promicanju tehničkog ili gospodarskog napretka (vidjeti u tom smislu presudu od 11. rujna 2014., MasterCard i dr./Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, t. 230. i navedenu sudsku praksu).
- 85 Iz ustaljene sudske prakse također proizlazi da se poboljšanje, u smislu prvog uvjeta iz članka 101. stavka 3. UFEU-a, ne može poistovjetiti sa svakom prednosti koju partneri imaju od predmetnog sporazuma u pogledu njihove proizvodnje ili distribucije. To poboljšanje mora osobito dovoditi do značajnih objektivnih prednosti, koje mogu kompenzirati probleme do kojih taj sporazum dovodi na planu tržišnog natjecanja (presuda od 11. rujna 2014., MasterCard i dr./Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, t. 234. i navedena sudska praksa).
- 86 Ispitivanje sporazuma radi utvrđivanja doprinosi li poboljšanju proizvodnje ili distribucije proizvoda ili promicanju tehničkog ili gospodarskog napretka te omogućava li značajne objektivne prednosti, mora se poduzeti u svjetlu činjeničnih argumenata i dokaza koje su dostavili poduzetnici (presuda od 11. rujna 2014., MasterCard i dr./Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, t. 235. i navedena sudska praksa).
- 87 Prilikom takva ispitivanja može biti neophodno uzeti u obzir karakteristike i eventualne specifičnosti sektora na koji predmetni sporazum utječe, ako su oni od odlučujućeg značaja za rezultate ispitivanja. Osim toga, u svjetlu članka 101. stavka 3. UFEU-a, u obzir se mora uzeti i pozitivni karakter utjecaja na sve potrošače na relevantnim tržištima (presuda od 11. rujna 2014., MasterCard i dr./Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, t. 236. i navedena sudska praksa).
- 88 Iz informacija koje je dostavio sud koji je uputio zahtjev proizlazi da je društvo Visma Enterprise tvrdilo da je učinak predmetnog sporazuma, među ostalim, poboljšanje distribucije njegova proizvoda, isporučivanje proizvoda bolje kvalitete i ostvarivanje ušteda.

- 89 U tim okolnostima, na tom je sudu da ocijeni doprinosi li taj sporazum poboljšanju proizvodnje ili distribucije proizvoda o kojima je riječ u glavnom postupku i ispunjava li on druge uvjete iz članka 101. stavka 3. UFEU-a.
- 90 S obzirom na prethodna razmatranja, na drugo, treće i sedmo pitanje valja odgovoriti da članak 101. stavak 3. UFEU-a treba tumačiti na način da sporazum sklopljen između dobavljača i distributera na temelju kojeg distributer koji je prvi registrirao moguću transakciju s krajnjim korisnikom ostvaruje, tijekom šest mjeseci od registracije te transakcije, „prednost pri ostvarenju prodajne transakcije”, osim ako se taj korisnik tomu ne protivi, u slučaju da predstavlja sporazum koji ima „za cilj” ili „za učinak” sprečavanje, ograničivanje ili narušavanje tržišnog natjecanja u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a, može biti obuhvaćen izuzećem na temelju stavka 3. tog članka samo ako udovoljava u njemu navedenim kumulativnim uvjetima.

Četvrto pitanje

- 91 Iz odluke kojom se upućuje zahtjev proizlazi da je Administratīvā apgabaltiesa (Okružni upravni sud) postavio četvrto pitanje u kontekstu prigovora koji je društvo Visma Enterprise istaknulo protiv dijela sporne odluke u kojem je Vijeće za tržišno natjecanje smatralo da nije prikladno niti nužno smatrati odgovornima za utvrđenu povredu distributere društva FMS Software. Tim prigovorom društvo Visma Enterprise u biti je tvrdilo da, s obzirom na to da se članak 11. stavak 1. Zakona o tržišnom natjecanju, koji preuzima bit članka 101. stavka 1. UFEU-a, odnosi na sporazume među poduzetnicima, Vijeće za tržišno natjecanje nije moglo sankcionirati samo jednu stranku predmetnog sporazuma, osim ako bi priznalo da nije bilo povrede tih odredbi.
- 92 Stoga četvrto pitanje treba shvatiti na način da sud koji je uputio zahtjev njime u biti pita treba li članak 101. stavak 1. UFEU-a tumačiti na način da je postojanje sporazuma kojim se krši ta odredba isključeno kada je tijelo zaduženo za provedbu navedene odredbe provelo različitu ocjenu pripisivanja odgovornosti za povredu.
- 93 U tom pogledu, kao što je to navedeno u točki 53. ove presude, na temelju članka 101. stavka 1. UFEU-a, nespojivi su s unutarnjim tržištem i zabranjeni svi sporazumi među poduzetnicima, odluke udruženja poduzetnika i usklađena djelovanja koji bi mogli utjecati na trgovinu među državama članicama i koji imaju za cilj ili učinak sprečavanje, ograničivanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu.
- 94 U skladu s ustaljenom praksom Suda, da bi postojao „sporazum” u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a, dovoljno je da su predmetni poduzetnici izrazili zajedničku volju da se na tržištu ponašaju na određeni način (presuda od 14. siječnja 2021., Kilpailu- ja kuluttajavirasto, C-450/19, EU:C:2021:10, t. 21. i navedena sudska praksa).
- 95 Utvrđenje povrede članka 101. UFEU-a stoga se treba temeljiti na ocjeni s obzirom na uvjete navedene u toj odredbi.
- 96 Iz toga slijedi da se pitanje postojanja sporazuma koji je zabranjen na temelju članka 101. stavka 1. UFEU-a u načelu razlikuje od pitanja pripisivanja odgovornosti za povredu i izricanja kazne stranci tog sporazuma, čak i ako bi se određeni činjenični elementi mogli pokazati relevantnima u ocjeni tih dviju problematika.

- 97 Naime, prvo se pitanje odnosi na uvjete primjene članka 101. stavka 1. UFEU-a, dok se drugo pitanje odnosi na posljedice povrede te odredbe, pri čemu se potonje pitanje u načelu uzima u obzir samo ako je prethodno utvrđena povreda navedene odredbe.
- 98 Stoga, ako se postojanje sporazuma kojim se povređuje članak 101. stavak 1. UFEU-a utvrdi u skladu s kriterijima iz te odredbe, ocjena tijela nadležnog za provedbu tog sporazuma u vezi s pripisivanjem odgovornosti za povredu strankama tog sporazuma načelno ne može utjecati na utvrđenje te povrede.
- 99 Osim toga, pitanje koje se odnosi na uvjete primjene članka 101. stavka 1. UFEU-a različito je od pitanja može li tijelo zaduženo za provedbu te odredbe pripisati odgovornost za povredu te odredbe samo jednoj stranci sporazuma kojim se čini ta povreda, a koje nije postavljeno u glavnom postupku.
- 100 U tim okolnostima na četvrto pitanje valja odgovoriti da članak 101. stavak 1. UFEU-a treba tumačiti na način da postojanje sporazuma koji ta odredba zabranjuje ne može biti isključeno samo zato što je tijelo koje je zaduženo za provedbu navedene odredbe provelo različitu ocjenu u pogledu pripisivanja odgovornosti za povredu strankama tog sporazuma.

Troškovi

- 101 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (sedmo vijeće) odlučuje:

- 1. Članak 101. stavak 1. UFEU-a treba tumačiti na način da se sporazum sklopljen između dobavljača i distributera na temelju kojeg distributer koji je prvi registrirao moguću transakciju s krajnjim korisnikom ostvaruje, tijekom šest mjeseci od registracije te transakcije, „prednost pri ostvarenju prodajne transakcije”, osim ako se taj korisnik tomu ne protivi, ne može kvalificirati kao „sporazum čiji je cilj” sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja u smislu te odredbe, osim ako se taj sporazum, s obzirom na njegov tekst, na njegove ciljeve i na njegov kontekst, može smatrati dovoljno štetnim za tržišno natjecanje kako bi ga se takvim kvalificiralo.**

U slučaju da takav sporazum ne predstavlja ograničenje tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj” u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a, nacionalni sud treba ispitati može li se smatrati da, s obzirom na sve relevantne okolnosti glavnog predmeta, osobito ekonomski i pravni kontekst u kojem djeluju predmetni poduzetnici, narav obuhvaćene robe ili usluga, kao i stvarne uvjete funkcioniranja i strukture predmetnog tržišta, taj sporazum dovoljno osjetljivo ograničava tržišno natjecanje zbog svojih stvarnih ili mogućih učinaka.

- 2. Članak 101. stavak 3. UFEU-a treba tumačiti na način da sporazum sklopljen između dobavljača i distributera na temelju kojeg distributer koji je prvi registrirao moguću transakciju s krajnjim korisnikom ostvaruje, tijekom šest mjeseci od registracije te transakcije, „prednost pri ostvarenju prodajne transakcije”, osim ako se taj korisnik tomu ne protivi, u slučaju da predstavlja sporazum koji ima „za cilj” ili „za učinak”**

sprečavanje, ograničivanje ili narušavanje tržišnog natjecanja u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a, može biti obuhvaćen izuzećem na temelju stavka 3. tog članka samo ako udovoljava u njemu navedenim kumulativnim uvjetima.

- 3. Članak 101. stavak 1. UFEU-a treba tumačiti na način da postojanje sporazuma koji ta odredba zabranjuje ne može biti isključeno samo zato što je tijelo koje je zaduženo za provedbu navedene odredbe provelo različitu ocjenu u pogledu pripisivanja odgovornosti za povredu strankama tog sporazuma.**

Potpisi